

УСТАВНА ЗАШТИТА ЉУДСКОГ ДОСТОЈАНСТВА ПЕНЗИОНЕРА

Надежда Гудељ*

Министарство унутрашњих послова Републике Србије

Овај чланак полази од хипотезе да неједнак третман грађана у погледу њихових права могу бити резултат самоограничења уставности од стране Уставног суда и да она може довести до кршења начела равноправности у пензионем фонду. Овај аспект ограничења уставности је феномен текуће природе. У вези са овим променама може се прихватити теза о рестриктивном тумачењу уставних норми, па чак и теорија примене двоструких стандарда према грађанима, али само код материјалноправних ограничења уставности. Међутим, ови механизми потребни за спровођење уставности и заштитите устава, су поверени парламентарној већини. Ови механизми су главни контролни механизми уставности, чија параметри контроле се називају непроменљива уставна начела или Уставна недодирљивости. Скрећемо пажњу на праксу Уставног суда где видимо да и сам Суд испољава ову врсту уздржаности у примени уставности која се огледа у осцилацијама у својим правним мишљењима. У закључку користимо моралну и теоријски правно аргументовано снагу из праксе Европског суда у Страсбургу, да истакнемо да Уставни суд не може дозволити политику двоструких стандарда када су у питању имплицитна ограничења уставности код појединих одлука Владе и оправда као уставну примену двоструког поглед на проблем постизања једнакости грађана у коришћењу средстава из пензионог фонда који је настао због неправедног лишавања од одређеног процента пензије или ког другог облика социјалних права. У вези Одлуке о ограничењима у Пензионем фонду нису обезбеђена правна средства за делотворну жалбу у случају повреде једнакости, и ако по слову и духу Устава, Влада нема право да има двојне погледе на социјална права гарантована Уставом, осим у случајевима експлицитне ограничења уставности или ограничења Уставне власти по Уставном закону.

Кључне речи: *начело једнакости, дупли стандарди, самоограничење уставности*

* Др Надежда Гудељ је начелница Одсека за координацију израде процене ризика и плана заштите са аспекта терористичког напада.

Увод

Одлука Владе Републике Србије да се свим пензионерима чије пензије прелазе износ од 25.000 РСД умање примања у оквиру социјалне политике штедње иницирала је полемику о томе да ли се та одлука коси са одређеним уставом гарантованим социјалним правима,¹ као и гарантованим мањинским правима социјално угрожених скупина грађана по међународним конвенцијама.² Конкретно, поставља се питање да ли је наведеном одлуком омогућено наведеној друштвеној групи грађана једнако право да делотворно оспоре ту одлуку? Све то је у вези са применом члана 13. ЕКЉП.³ Овде се ради о могућој процедуралној повреди људских права. Међутим, члан 13. Конвенције не представља никакав посебан захтев државама потписницама у погледу врсте правног лека које домаћи закон мора да обезбеди, нити у погледу националних власти које ће то обезбедити, јер се ради о правима на људско достојанство и једнакост.

Када се има у виду да је тајкунска приватизација утицала на промене у режиму акумулације капитала, а које су пак резултирале порастом незапослености, маргинализовањем социјалних група, стигматизацији и гетоизацији социјално депривираних (сиромашних) слојева становништва, међу које свакако спада већина пензионера, сиромашних пољопривредника, итд., може се закључити да наведена одлука Владе поскупљује, а не да појефтиније сервисе државе у потрошњи социјалног капитала. Полазимо од хипотезе да је неједнако третирање корисника ПИО фонда довело до поскупљења сервиса које држава пружа грађанима и да се зато мора приступити дерегулацији и напуштању програма који важе за све грађане и инсистирати на приватизацији готово свих јавних сервиса, али преко социјалног капитала у чијој деоби мора да влада принцип једнакости, за разлику од сличног ширег концепта дерегулације у неолиберализму у којем се примењују и такве мере штедње. Међутим, примена двојних стандарда важи за највиши стадијум у развоју капитализма које наше друштво није достигло.

Проблем уставноправне заштите од повреда уставом зајемченог људског права или слобода

Материјалноправна ограничења спровођења уставотворне власти могу бити експлицитна и имплицитна. У првом случају то је логична последица неког крутог устава и та ограничења служе за очување уставног идентитета, врши се забраном

¹ Члан 36. Устава Републике Србије: право на једнаку заштиту права и на правно средство: јамчи се једнака заштита права пред судовима и другим државним органима, имаоцима јавних овлашћења и органима аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе. Свако има право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се одлучује о његовом праву, обавези или на закону заснованом интересу.

² Европска конвенција о људским правима („Службени лист СЦГ – Међународни уговори”, бр. 9/03, 5/05 и 7/05 – испр. и „Службени гласник РС – Међународни уговори”, број 12/10).

³ Члан 13. ЕКЉП регулише право на делотворни правни лек: „Свако коме су повређена права и слобода предвиђени у овој Конвенцији има право на делотворан правни лек пред националним властима, без обзира јесу ли повреду извршила лица која су поступала у службеном својству”.

саме промене устава, некада тако драстично да изазивају немогућност спровођења уставности. У другом случају ограничења следе дух уставно усвојеног режима, а могу да буду толико бројна да су практично неограничена, јер у правној пракси није могуће да се исцрпи овај тип регулације. Стога је овај вид ограничења текуће природе. У овом случају ради се о таквом виду ограничења уставности.

Ова имплицитна ограничења апсолутно спречавају спровођење уставности, за разлику од материјалноправних (експлицитна) ограничења која не могу бити апсолутна, јер се променом политике државе може мењати устав или уставне норме кроз више узастопних амандмана. Зато се у вези с тим променама прихвата теза рестриктивне интерпретације, па чак и теорија двоструких стандарда, али само код материјалноправних ограничења уставности. Међутим, ови механизми који су потребни да се спроведе уставност и да се штити устав поверени су парламентарној већини. Они су главни контролни механизми уставности, чији контролни параметри се називају непроменљиве клаузуле или уставна недодирљивост.

Полазимо од хипотезе да је неједнако третирање грађана у погледу права на реституцију довело до поскупљења сервиса које држава пружа грађанима и да се зато мора приступити дерегулацији и напуштању програма који важе за све грађане и инсистирати на приватизацији готово свих јавних сервиса, али преко социјалног капитала у чијој деоби мора да влада принцип једнакости, за разлику од сличног ширег концепта дерегулације у неолиберализму у којем се примењују и мере штедње. Међутим, примена принципа двојних стандарда важи за највиши стадијум у развоју капитализма који наше друштво није достигло.

Проблем уставноправне заштите грађана од повреда уставом зајамченог људског права и слобода укратко се може решавати систематским уклањањем материјалноправних ограничења уставотворне власти.

Проблем самоограничење уставности

Скрећемо пажњу на имплицитна ограничења уставности која поставља Закон о враћању имовине и обештећењу. Дакле, обраћамо се Уставном суду као суду који је дужан и надлежан да врши контролу имплицитних видова ограничења уставности и законитости. Нажалост, из досадашње праксе Уставног суда види се да и Уставни суд себи намеће ову врсту самоограничења уставности у виду осцилација у његовим правним ставовима, а које, уверени смо, нису у вези са променама у политичком режиму државе.

Самоограничења Уставног суда у погледу одбијања испитивања уставности Уставног закона на Устав из 2006. године јесу пример имплицитног конститутивног ограничења снаге Устава, којим се фаворизују политичке одлуке Владе Републике Србије изражене у променама уставног режима, а које се не заснивају на поштовању суверенитета уставотворне власти, већ скоро као да је испољавање уставотворне власти. Оно што нас још више плаши јесте да је Уставни суд у досадашњој својој пракси заштите социјалних права тако осцилирао у својим правним ставовима да је и при разматрању имплицитних видова ограничења спровођења уставности и законитости одбијао захтеве за испитивање имплицитних ограничавања уставотворне власти, конкретно када су се странке жалиле да је Влада смањивала основна права грађана.

Конкретно, при разматрању норми уредби Владе Републике Србије као да се ради о легитимно експлицитно добровољно предузетим ускраћивањем права од стране грађана, односно вољом њихових представника – народних посланика и то парламентарне већине, као да се штити уставна недодирљивост и, ако за то није било никаквих услова, јер је била одсутна и демократска артикулација и уставна дерегулација.

Тако се у пракси Уставног суда Србије потпуно ненаучно, на имплицитне повреде уставности и законитости, примењује теорија двојног прегледа (двојних стандарда за једну групу грађана у односу на другу групу грађана), иако је јасно да се та теорија може применити само на материјална ограничења конститутивне моћи, са напоменом да ни она није апсолутна у пракси.

Настојимо да, уживајући више моралну и правнотеоријски аргументовану снагу, укажемо Уставном суду да се управо не може дозволити политика дуплих стандарда, када се ради о имплицитним ограничењима уставности и то правдати применом дуплих погледа на проблематику остваривања једнакости грађана у коришћењу пензионог фонда и свих других видова социјалних права. Влада Републике Србије има право по слову и смислу Устава на двоструки поглед на социјална права гарантована Уставом само у случају експлицитног ограничења уставности, односно уставне моћи.

Ако се вратимо на претходно, социјална сигурност укључује, као свој елемент, достојанство у случају наступања социјалног ризика (разлика), достојанство корисника услуга социјалног осигурања и пристојне социјалне престације. Достојанство и благостање обичног човека уткани су у појам социјалне сигурности, што потврђује и чл. 22. Универзалне декларације о правима човека који грађанину изричито гарантује уживање „... права неопходних за његово достојанство и слободан развој личности”. Правна теорија уставног права даје задатак правосуђу у смислу да „правда изискује да сваком грађанину буде обезбеђен опстанак достојан човека”,⁴ дакле „живот без страха, неизвесности за будућност и без оскудице”.⁵ Право на социјалну помоћ (заштиту) сматра се природним правом човека, с обзиром на то да штити сам животни опстанак човека и њему иманентно достојанство.⁶ У случају социјалне потребе разлози очувања опстанка и достојанства подразумевају обавезу заједнице, која тако исказује социјалну солидарност и хуманост да се пружи заштита социјално рањивим скупинама.

Корелација основних људских права са социјалним правима

Оно што аргументујемо, у прилог поштовања људског права по основу минулог рада корисника пензионог фонда, засновано је на достојанству личности које се, заједно са једнакошћу, узима као најдубљи правни темељ признат у светској научној доктрини, у којој постоји значајан консензус о постојању принципа „достојанства

⁴ С. Јовановић, Уставно право, Београд, 1924, стр. 448.

⁵ Н. Тинтић, „Социјално право и социјална сигурност”, Годишњак Правног факултета у Бања Луци, 1977, стр. 233.

⁶ У домаћој литератури овакву концепцију нарочито заступају професори П. Јовановић, Б. Шундерић и А. Петровић.

људске природе”, што се истиче као „основно право”, али се јавља и као „субјективно право” за које се узима као постулат „људско достојанство”. Ова два права представљају основни пар права из којих је генерисано више група нових људских права која су достигла статус основних људских права гарантованих Уставом.

Централну улогу у међународним и домаћим правним системима различитих земаља, укључујући Србију, представља вредносни консензус, који је стални извор посвећивања нових права и побољшања постојећих механизма гаранције тих права. Тако се примена принципа равноправности, као једног од тих права, у позитивном праву посебно врши у правцу предузимања мера за очување и унапређење достојанства личности, јер се људско биће не може одвојити од услова које има у животу. У садашњем времену људи теже ка константном унапређењу, а суочени су, као у овом случају, са очигледним недостацима и пропустима, који онемогућавају унапређење стања у погледу поштовања људских права у Републици Србији.

Ако полазимо од тога да једнакост и достојанство људске личности треба да стоје у основи обликовања политике Владе Републике Србије у погледу социјалних права, као што то налаже одредба члана 22. Универзалне декларације о људским правима, коју је 10. децембра 1948. године усвојила Генерална скупштина Уједињених нација, онда треба да се утврди да ли је у нормама Уредбе испоштовано правило: „Свако, као члан друштва, има право на социјално осигурање и право да остварује привредна, друштвена и културна права неопходна за своје достојанство и за слободан развој своје личности, уз помоћ државе и путем међународне сарадње, а у складу са организацијом и средствима сваке државе.”

Устав Републике Србије треба да гарантује достојанство људске личности, што је такође основа за прокламовану једнакост и друга основна људска и грађанска права. У другим одредбама Устав изричито помиње достојанство (члан 23. Устава) једнакост и равноправност (члан 15 и члан. 21), залаже се за смањење неједнакости путем слободе мишљења, савести, веровања, култа и изражавања (члан 43, 46, 79, итд.), промовише одвратност према дискриминацији гарантовањем личног физичког и моралног интегритета (члан 22), и буквално повезују Републику Србију са потрагом човечанства за социјалну правду и благостање (члан 16).

Стога се може закључити да наш уставни систем треба да има јаку тежњу да промовише и суштински обележи пут којим грађани треба да траже материјалну једнакост, која најдиректније изражена у области социјалних права. Реализација социјалних права омогућује држави да оствари своју улогу, јер генерално држава настоји да постигне материјалну једнакост кроз позитивно-правно регулисану политику државних бенефиција, чији је циљ да се успостави равнотежа социо-економских услова међу појединцима.

Политика заснована на одредбама Устава и закона, у њеном позитивном смислу, представља рецепте намењене да надокнади недостатак права у одређеним ситуацијама у којима се јављају дискриминација или ограничења, дакле у случајевима тзв. чињеничне неједнакости. Ова политика мора бити заснована на нормама обликованим тако да увек промовишу достојанство људске личности и омогућавају ефективно уживање основних права и слобода. Отворено говорећи, политика Владе Републике Србије да се социјално хендикепираном слоју становништва наметну ограничења, угрожава социјална права, једнакост и људско достојанство.

Као што смо напоменули, принцип људског достојанства је основни темељ једнакости и разлог због којег држава треба да наложи да се обезбеди свима минимум, дакле пропорционално. То је зато што такав принцип, као што се нормом из чл. 22. Универзалне декларације о људским правима, намеће обавезу која се састоји у томе да је свака држава потписница дужна да успостави неопходне параметре за опстанак грађана (ако не и опстанак саме државе), тако да ова социјална права грађана треба да се промовишу као потребе и могућности држава да артикулишу системе за ову сврху (дакле, за опстанак грађана, а не за опстанак политичког режима, односно, друштво може опстати без државе, а држава не може постојати без друштва).

Међутим, према Зорану Стокићу, наше друштво је атаквистичко⁷ у том смислу да држава настоји да обликује друштво, уместо да буде обратно. А онда је дошао својеврстан „ријалити шоу“ на судским претресима, осцилације у ставовима Уставног суда, тзв. реформе правосуђа... па све до „самопонижења академске заједнице“ у виду непротивљења извршној власти када она себи узима за право да процењује постојање и вредност докторских теза према социологу Слободану Дивјаку.⁸ Требало би да академска заједница критички оцени да ли се задовољавање основних људских потреба за материјалну једнакост врши кроз позитиван учинак Владе.

Међутим, да би добила овај резултат, Влада Републике Србије, по стандардима за примену наведене одредбе Декларације, требало је да објави и дефинише критеријуме за утврђивање који грађани имају потребу за компензацијом у циљу да се норме усмере на промоцију материјалне једнакости у виду накнаде за оне који осећају последице социјално изведене неједнакости, а не да се норме усмере у правцу ефективне линеарне корекције ових неједнакости (у којим условима неједнакости и даље постоје, јер се овим нормама не уклања материјална неједнакост), а све узимајући у обзир да се не сме повређивати право грађана на достојанство личности.

Ради се о нераскидивим појмовима, јер је закључак правне теорије о основним правима да су једнакост и људско достојанство вишеструки појмови, да представљају плод дуге и доследно спроведене историјске и филозофске еволуције, из чега постаје јасно њихово преплитање, тако да неки сматрају, као главни темељ људских права, ово прво, а неки да је то оно друго. Ове идеје значајне су за законодавство, не само за правну теорију, јер указују да наше позитивно законодавство није успело у универзалној потрази за ефикасним обезбеђењем једнакости. Пошто је једнакост једина покретачка снага за појаву социјалних права и до данашњег дана представља основу таквих права, то је са становишта поштовања уставног поретка и међународног права Влада Републике Србије повредила достојанство читаве популације пензионера као жртава материјалне неједнакости и њихово право на једнако задовољење основних животних потреба. Социјална права имају аутономно признање као суштинска вредност свих правних система којима је корен етика једнакости.

⁷ Зоран Стокић, *Атаквистичко друштво*, лични став, Политика, 27. 8.2014. „*Naša je, pak, despotska tradicija, sa svojim atavističkim društvom bez građana, težište stvaranja elemenata nacionalne države prenela na samu državu vlast i njene birokratske aparate. Izgradnja naše nacionalne države zato se sprovodi uz maksimalnu potrošnju 'državne energije'.*”

⁸ Слободан Дивјак, *Поразно самопонижење академске заједнице*, Политика, додатак „Култура, наука, уметност“, Београд, 28. 6. 2014.

Савремена цивилизација створила је међународне конвенције ради спровођења једнакости. Једнакост не значи реторичку гаранцију, односно уставност у овим случајевима не може се посматрати семантички, већ стварно, али тако да се циљ постигне у оквиру структурних и финансијских могућности државе. Међутим, није довољно да држава буде прожета политичком вољом да се постигне једнакост, за коју сврху служе цитиране норме садржане у Уставу већ и да се пропишу и усвоје подзаконске норме којима се регулишу мере за смањење или корекцију неједнакости.

Најважније је да Уставни суд Србије пође од чињеница које указују да је неједнакост у природи бића људског друштва, да је његов конститутивни елемент и да није могуће на нивоу објективне реалности потпуно елиминисати неједнакост, али треба да критички посматра норму Уредбе и одреди да ли је то заиста све оно што је Влада Републике Србије могла постићи путем правних механизма, посебно у области социјалних права, како би се елиминисале или умањиле последице настале услед материјалне неједнакости, или су оспорене норме из Уредбе у супротности са достојанством присутним унутар сваког људског бића.

Када државни органи овако институционално повезани, појединачно, у појединачним фазама законодавног поступка, процедурално крше права из конвенције, постоји став Великог већа суда за људска права да је „било која пријављена повреда коју одговорна држава не оспорава“ довољна да се та држава прогласи одговорном за процедуралне повреде по Конвенцији⁹ (на пример, чл. 3, чл. 13, итд.). Потребно је да Уставни суд провери да ли би Република Србија могла да се брани од евентуалне оптужбе да у овом случају њени органи нису обезбедили поштовање једнакости и људског достојанства у условима када су узнете неспорне чињенице које указују на то да постоје повреде принципа из члана 22. Универзалне декларације о људским правима. Треба поставити и питање: ко ће онда да плати одштету бројним подносиоцима ове уставне жалбе за накнаду неисплаћене разлике до висине заслужених пензија? Можда Уставни суд у судећем већу или у пуном саставу?

Овде треба поменути праксу Европског суда за људска права, који кажњава државе потписнице због процедуралних повреда одредбе чл. 13. Конвенције, настале због институционалне повезаности државних органа који консеквентно, један за другим, и то Народна скупштина, Влада, надлежно министарство, крше одредбе Устава и међународних конвенција и то како процедуралне из Закона о општем управном поступку, тако и материјалноправне из Универзалне декларације УН о људским правима и Европске конвенције о људским правима и слободама. Наведена уредба не трпи никакав приговор који би могао да буде делотворан као правни лек. То значи да је приговор требало уважити у законодавном поступку и у поступку доношења Уредбе, због очигледног кршења принципа једнакости у ПИО фонду и гажења људског достојанства у домаћем правном оквиру, управо због немара државних чиновника. То истичемо како би се спречила појава тзв. *виртуелне кажњивости* (односно спровођење *принципа не-*

⁹ Као у случају најновије сличне одлуке у Великом већу: GEORGIA v. RUSSIA (I)13255/07 13255/07 | Judgment (Merits) | Court (Grand Chamber) | 03/07/2014. „194. The parties disagreed on most aspects of the conditions of detention of the Georgian nationals. However, where conditions of detention are in dispute, there is no need for the Court to establish the veracity of each and every disputed or contentious point. It can conclude that there has been a violation of Article 3 on the basis of any serious allegation which the respondent Government do not dispute (see, mutatis mutandis, *Idalov*, cited above, § 96).”

кажњивости међу државним органима – видети пресуду *Labita* против *Италије* [GC], бр. 26772/95, § 131, ECHR 2000-IV!

Као аргумент, морамо навести примере из праксе EУCHR-а. Примарна одговорност за примену Конвенције у смислу члана 1. Конвенције установљена је на страни националних власти. На тај је начин контрола Европског суда за људска права супсидијарна у односу на домаће системе заштите људских права. Ова супсидијарна природа јасно је изражена у члану 13. (право на делотворни правни лек пред националним властима) и у члану 35, ст. 1. Конвенције (захтев да се исцрпи сва домаћа правна средства пре подношења представке суду). Националне власти су у обавези да обезбеде делотворно уживање свих права заштићених Конвенцијом и да у смислу чл. 13. Конвенције обезбеде домаћи правни лек у случајевима када дође до повреде заштићеног права. У том смислу члан 13. директно указује на обавезу државе да штити људска права у оквиру сопственог правног система. Међутим, у овом случају, Уредбом Владе су укинута принципи материјалне једнакости и поштовања људског достојанства.

Пошто се Уставни суд у поступку досадашњег одлучивања о уставним жалбама није сусретао са оваквом повредом одредбе из члана 13. Конвенције, а пошто су искоришћена редовна правна средства у поступку доношења Уредбе и, полазећи од тога да је представка Европском суду за људска права, сагласно одредби члана 35. став 1. Конвенције, као и уставна жалба, супсидијарног карактера, потребно је да се Уставни суд у конкретном случају упозна са праксом Европског суда у материји примене правила о претходној исцрпљености домаћих правних средстава.

Закључак

Одлуком се имплицитно ограничава социјална сигурност пензионера. Смисао одредбе из члана 13. Конвенције јесте да обезбеди средство којим појединци могу добити сатисфакцију пред националним властима у случају повреде њихових права предвиђених Конвенцијом, пре него што покрену механизам међународне заштите. Процесна обавеза по Конвенцији јесте да обезбеди ефикасно правно средство, за министарство то „није обавеза резултата, већ обавеза средства; не мора свака истрага бити успешна, нити ће свака истражна радња довести до закључка који се подудара са виђењем догађаја онога ко се жали,¹⁰ (видети пресуде EУCHR код процедуралних повреда чл. 3. Конвенције, *Vladimir Fedorov protiv Русије*, број 19223/04, став 67, 30. јул 2009. године, и *Denis Vasilyev protiv Русије*, број 32704/04, став 100, 17. децембар 2009. године), али је пензионерима морало бити омогућено право на делотворно правно средство у току израде Уредбе, а приговори нису уважавани, а требало је на начин који не би довео до повреде принципа једнакости и људског достојанства.

Ово је слично као у случају у пресуди ECHR *Дудла против Пољске*, став 39. где је Европски суд за људска права, „оцењујући делотворност правних лекова које је Влада навела приметно да притужба Надзорном одбору Врховног суда с циљем да се убрза извршни поступак, иако директно доступна подносиоцу представке, не би била ништа више него само информација која је поднета вишој инстанци са дискреционим правом

¹⁰ *Arrêt Gaglione et Autres c. Italie*, Заједничко издвојено мишљење судија ECHR-а Јочиене и Поповића.

да виша инстанца искористи своја овлашћења по свом нахођењу. Чак и да је Надзорни одбор покренуо поступак као одговор на жалбу подносиоца, подносилац не би био странка у том поступку већ би, у најбољем случају, о њему био само обавештен...” Удружење пензионера је на сличан начин, у поступку пред Владом Републике Србије као својеврсним „надзорним органом” над Министарством, иако је странка у поступку, стављен у позицију обесправљене странке, такође због тога што виши орган није искористио своја дискрециона овлашћења која је дужан да користи када за то постоје законом (ЗОУП-ом) предвиђени услови (постојање основа за сумњу да је Уредбом прекршен Устав и међународне конвенције). Због тога постоји уставна жалба којом би се спречило ово осујећење права на једнакост и људско достојанство.

Европски суд за људска права сматра да правило о исцрпљивању домаћих правних лекова, прописано чланом 35. став 1. Конвенције, обавезује лица која желе да поднесу представку том суду да претходно искористе правна средства која су им нормално доступна у домаћем правном поретку и која су довољна да им омогуће отклањање повреда на које се позивају (ова уставна жалба). Непостојање било каквих редовних правних лекова законом предвиђених против наведене Уредбе је извесно, што се, не само у теорији него и у пракси, не може сматрати делотворним и доступним (пресуда *Vernillo против Француске* од 20. 02 1991. године, ЕСНР број 11889/85, став 27).

Увођење уставне жалбе по члану 170. Устава Републике Србије и посебно увођење модалитета уставне жалбе због разумног рока, по члану 82 став 2. Закона о Уставном суду Републике Србије, представља интервенцију законодавца како би се отклониле даље повреде људских права гарантованих Европском конвенцијом о заштити људских права које су последица непостојања делотворног правог лека пред домаћим властима по члану 13. Конвенције.

Литература

[1] Р. Лукић, Б. Кошутић и Д. Митровић, Увод у право, Службени лист СРЈ, Београд, 2001.

[2] Закон о поступку пред Уставним судом и правном дејству његових одлука, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 32/91 и 101/2005.г.

[3] Члан 36. Устава Републике Србије: право на једнаку заштиту права и на правно средство: јемчи се једнака заштита права пред судовима и другим државним органима, имаоцима јавних овлашћења и органима аутономне покрајине и јединица локалне самоуправе. свако има право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се одлучује о његовом праву, обавези или на закону заснованом интересу.

[4] Европска конвенција о људским правима (“Службени лист СЦГ – Међународни уговори”, бр. 9/03, 5/05 и 7/05 – испр. и „Службени гласник РС – Међународни уговори”, број 12/10).

[5] Члан 13. ЕКЉП регулише право на делотворни правни лек: “Свако коме су повређена права и слободе предвиђени у овој Конвенцији има право на делотворан правни лек пред националним властима, без обзира јесу ли повреду извршила лица која су поступала у службеном својству.”

[6] The Universal Declaration of Human Rights, Adopted by UN General Assembly Resolution 217A (III) of 10 December 1948.

[7] Јовановић, С. Уставно право, Београд, 1924,

[8] Тинтић, Н. „Социјално право и социјална сигурност”, Годишњак Правног факултета у Бања Луци, 1977.